

Rola organizacji międzynarodowych w procesie globalizacji

Przedmiotem pracy jest próba odpowiedzi na pytanie: Jaką rolę w procesie globalizacji odgrywają organizacje międzynarodowe?

Tezą pracy jest stwierdzenie, iż za główny powód rozpowszechniania organizacji międzynarodowych uważana jest potrzeba rozwiązywania problemów na świecie, które nie mogą rozwiązać poszczególne kraje.

Powyższych problemów wraz z rozwojem gospodarki światowej jest coraz więcej. W związku z tym wzrasta znaczenie organizacji międzynarodowych na świecie i ich bardzo duża rola jako jednego z uczestników ekonomicznych stosunków międzynarodowych. Nie jest koniecznością aby dana organizacja międzynarodowa miała ściśle charakter gospodarczy.

W dzisiejszych czasach polityka oraz gospodarka mają silne powiązania pomiędzy sobą i dlatego bardzo trudno jest dokonać oceny wpływu jednego z powyższych elementów na gospodarkę światową.

Znaczące oddziaływanie i wpływ organizacji międzynarodowych spowodowany jest faktem, iż organizacje międzynarodowe kształtują warunki funkcjonowania podmiotów ekonomicznych we współczesnej światowej gospodarce. I dlatego z każdym rokiem niektóre z państw rezygnuje z fragmentu swojej suwerenności na rzecz instytucji międzynarodowych czy też ponadnarodowych¹.

Pojęcie „organizacja” wywodzi się ze słowa greckiego *organom* (czyli *narzędzie, narząd*) oraz z łaciny: *organum* (czyli *narzędzie*).

Średniowieczny termin *organisatio* pochodzi z łaciny (a oznacza układ urządzenie) i jest to określenie najlepiej definiujące współczesną organizację².

Pojęcie organizacji tłumaczone jest na wiele sposobów. Przykładowo, biorąc pod uwagę znaczenie czynnościowe, organizacja jest to organizowanie czyli urządzanie, regulowanie, podporządkowanie, układanie. W przypadku atrybutowego znaczenia, organizacja jest cechą obiektu, czyli nosi miano

¹Czciomer E., Zyblikiewicz L.W., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, PWN, Warszawa-Kraków 2001, s. 12

² *Słownik języka polskiego*, tom 1, (red.) M. Szymczak, PWN, Warszawa 1988, s. 280

zorganizowania które następuje na skutek organizowania. W tym miejscu uwagę przykuwa wewnętrzny układ zależności, czyli określając krótko chodzi o jego strukturę. Organizacja jako obiekt zorganizowany jest określana przypadkiem znaczenia przedmiotowego.

W aspekcie międzynarodowej sfery pojęcie organizacji jest stosowane i aktualne we wszystkich wyżej wymienionych trzech znaczeniach. Pojęcie organizacji jest przydatne w określeniu zarówno działań regulujących i porządkujących relacje pomiędzy poszczególnymi państwami oraz ich efekty.

Aby stworzyć organizację międzynarodową w ścisłym znaczeniu tego słowa należy podjąć określone zabiegi organizacyjne, które mają na celu osiągnięcie pożądaných efektów w stosunkach międzynarodowych. Jednak spośród wielu takich zabiegów tylko nieliczne dają pożądanę rezultaty.

Definiując organizacje międzynarodowe najczęściej chodzi o znaczenie przedmiotowe, które nawiązuje do ujęcia organizacji społecznej jako tradycyjnego, a więc chodzi o grupę celową, którą może być zrzeszenie, które dąży do zrealizowania ustalonych zadań zgodnie ze zorganizowanym sposobem.

Organizację międzynarodową możemy zdefiniować jako wielostronny celowy związek państw, który oprócz właściwego zorganizowania jest również właściwie zinstytucjonalizowany.³

Rolą organizacji międzynarodowych jest wywieranie wpływu na otoczenie w swym środowisku, a więc działania członków, oraz monitorowanie zadań, które wchodzą w zakres ich kompetencji.

Warunkiem posiadania podmiotowości prawnej organizacji jest posiadanie odrębnej osobowości od sumy swoich członków. Ich władza jest tym większa wobec swoich członków im bardziej podejmowane decyzje mają związek z żywotnymi interesami państw członkowskich.

Organizacje międzynarodowe są związkami rozróżnianymi poprzez kryterium, jakim jest charakter członków.

³ Łoś-Nowak T., *Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 68

Międzynarodowe organizacje rządowe jako kategoria pierwsza, mają członków w postaci państw, które są reprezentowane poprzez swe rządy. Drugą kategorią są międzynarodowe organizacje pozarządowe, do członków których zaliczyć można np., osoby prawne, instytucje, osoby fizyczne pochodzące z różnych państw.

Międzynarodowe organizacje rządowe są związki państw, które zostały utworzone w celu osiągnięcia postawionych celów, powstały one na podstawie międzynarodowych umów.

Cechą podstawową jest obecność niezmiennych organów, które podejmują decyzje w sprawach takich jak przykładowo realizacja wspólnych założeń, które mają służyć trwałej współpracy w celu osiągnięcia zgodności (trwałej) interesów członkowskich państw.

Może zdarzyć się sytuacja rywalizacji wśród członków, która jest przesłanką rozbieżności interesów. W takiej sytuacji rolą organizacji jest wprowadzenie pokojowego klimatu i charakteru rywalizacji.

Zawsze jednak istnieje niebezpieczeństwo w postaci nadużywania pewnych zasad, przykładowo zasad dotyczących podejmowania decyzji większością głosów. W takiej sytuacji może dojść do rywalizacji pomiędzy członkami ugrupowania lub pomiędzy poszczególnymi ugrupowaniami.

Organy stałe tworzą pewną strukturę, w której ujęte są procesy podejmowania decyzji o charakterze politycznym. W taki sposób państwa mogą wpływać na taką zawartość decyzji, która będzie odpowiadała ich interesom. Decyzje takie są podejmowane zawsze w imieniu organizacji jako całości przez jej organy, które odpowiadają za dany obszar. Są to organy główne oraz pomocnicze a także stałe i czasowe. Organy stałe mają przeważnie strukturę trzystopniową.⁴ Pierwsza forma to zgromadzenie ogólne, gdzie reprezentowane jest grono wszystkich członków. Drugą formą jest rada, która ma węższy skład oraz kompetencje wykonawcze. Ostatnią, trzecią formą jest sekretariat lub biuro urzędujące stale, które pełni czynności biurowe i techniczne.

⁴ Liberska B., *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, PWE, Warszawa 2002, s. 83

Podstawą prawną jest statut organizacji, które nazywany jest również konstytucją. Organizacje międzynarodowe działają według poniższych funkcji⁵. Są to funkcje regulacyjne, kontrolne i operacyjne. Funkcja regulacyjna organizacji międzynarodowych polega na ustanawianiu norm, wzorców o charakterze prawnym, moralnym, czy też politycznym, które mają kształtować we właściwy sposób postępowanie osób biorących udział w stosunkach międzynarodowych.

Funkcja kontrolna to ustalanie faktycznego stanu oraz konfrontowanie go ze stanem norm, wzorców, co ma na celu przystosowanie do nich postępowania właściwego uczestników stosunków międzynarodowych.

Natomiast funkcja operacyjna to bezpośrednie świadczenie usług różnego rodzaju przez organizację, na podstawie decyzji podjętych przez nią samą i za pomocą jej zasobów.

Międzynarodowe organizacje charakteryzują się dużym zróżnicowaniem. Różnice te wynikają z liczby uczestników, zakresu przedmiotowego i terytorialnego, wykonywanymi funkcjami i rodzajem aktywności. Oprócz powyższych różnice objawiają się także w strukturach wewnętrznych, znaczeniem w międzynarodowych stosunkach oraz oddziaływaniu na zewnętrzne środowisko.

Powyższe cechy mogą posłużyć do wyróżnienia kryteriów podziału organizacji. Według kryterium podmiotowego organizacje międzynarodowe można podzielić na następujące⁶:

- grupowe obejmujące swym zasięgiem wszystkie państwa świata, przykładowo ONZ,
- powszechne obejmujące niektóre z państw, np. NATO czyli przykładowo według regionu geograficznego.

⁵ Flejterski S., Wahl P.T., *Ekonomia globalna*, wyd. Difin, Warszawa 2003, s. 50

⁶ Fabiańska K., Szklarski K., *Firma na rynku globalnym*, Górnośląska Szkoła Handlowa, Katowice 1999, s. 93

Oprócz powyższych możemy wyróżnić także specjalne czy też funkcjonalne organizacje międzynarodowe. Ich kompetencje są ograniczone do danych dziedzin stosunków międzynarodowych, przykładowo EWG.

Organizacje międzynarodowe w zasięgu swego działania mają dużą ilość kategorii współpracy międzynarodowej. Współpraca z takimi organizacjami należy do zadań Rady Gospodarczo-Społecznej ONZ, czyli ECOSOC. Rada Gospodarczo-Społeczna ONZ może przy pomocy organu pomocniczego, który powołuje sama, przeprowadzać z nimi konsultacje; takim organem jest Komitet do spraw Organizacji Pozarządowych.

Ich status jest konsultatywny. Ich przedstawiciele mają prawo uczestniczyć jako obserwatorzy w posiedzeniach Rady oraz przemawiać i składać pisemne oświadczenia. Mogą one także uzyskać charakter konsultatywny w organizacjach rządowych innego typu, przykładowo w organizacjach wyspecjalizowanych.

Każda organizacja pozarządowa ma takie same prawa. Jeśli zachodzi konieczność to powoływane są organy wykonawcze o charakterze stałym, ma to na celu utrzymanie łączności z ONZ. Również powoływane są komisje w celu przeprowadzania akcji doraźnych, przykładowo na obchody Międzynarodowego Roku Praw Człowieka.

Organizacje międzynarodowe, np. Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy czy też Organizacja Narodów Zjednoczonych pełnią różne role. Ich rola kreatywna, współcześnie jest poddawana w wątpliwość. Międzynarodowy Fundusz Walutowy, został utworzony w roku 1945 w celu ochrony walut narodowych po dojściu do porozumienia z Bretton Woods. Zaplanowana misja została wykonana, a Międzynarodowy Fundusz Walutowy został pożyczkodawcą finansowym dla osób, którzy tej pomocy potrzebują.

Z takiego systemu pożyczek, który był centralnie sterowany korzyści czerpała, np. komunistyczna Korea, Indonezja (za Suharto) oraz Białoruś Łukaszenki.

Cato Institute z Waszyngtonu opowiada się za ograniczeniem, a wręcz za zaprzestaniem finansowania Międzynarodowego Funduszu Walutowego przez USA (jest to ok. 20% budżetu organizacji). Dotacje nie spełniły swojej funkcji,

którą było wprowadzenie reform. Wręcz przeciwnie-spowodowały uzależnienie się od pieniędzy Międzynarodowego Funduszu Walutowego prawie 70 krajów. Międzynarodowe organizacje finansowe zwiększają swój budżet co 5 lat. Gdy przyznawane są trzydziestoletnie pożyczki nie można przewidzieć czy zostaną one wykorzystane właściwie.

Kluczowym przykładem globalizacji jest przemysł samochodowy. Internet pozwala średnim przedsiębiorstwom sprzedawać komponenty, obniżać koszty transakcyjne i rozszerzać rynki. Obecność na tych rynkach jest konieczna dla odniesienia sukcesu. Dotyczy to nie tylko przemysłu samochodowego. Jest to rzeczywistość każdego sektora nowoczesnej gospodarki.

Inny przykład również daje ciekawy obraz tego, co się dzieje. Amerykańska firma CISCO jest operatorem największej komercyjnej strony internetowej. Od roku 1990, kiedy to przekształciła się w spółkę publiczną, jej dochód roczny wzrósł z 69 mln dolarów do 12.2 mrd w 1999. W 2000 roku zatrudniała na całym świecie 34.000 pracowników.⁷

Mercedes Axor to przykład globalizacji przemysłu samochodowego. Pierwsza generacja tego pojazdu w Europie pojawiła się w 2001 roku. Jednak Axor był już wcześniej produkowany przez koncern DaimlerChrysler w Brazylii, ale na tamtejszy rynek. Przy opracowywaniu Axora pierwszej generacji koncern wykorzystał zasoby swojej światowej sieci produkcyjnej. Na przykład podstawowa kabina kierowcy oraz podwozie pochodziło z ówczesnego programu produkcji ciężarówek Atego bądź Actros. Silnik i skrzynia biegów sprawdziły się już wcześniej w pojazdach użytkowych oferowanych przez Mercedes-Benz w RPA.

Trzy lata temu seria Axora obejmowała wyłącznie ciągniki siodłowe w układzie napędowym 4x2, o DMC 18 t, w trzech klasach mocy silnika: 353, 401 i 428 KM. Do wyboru była kabina w wersji standardowej o wysokości wewnętrznej 1.510 mm i kabina z podwyższonym dachem o wysokości wewnętrznej 1.910 mm.

⁷ Crauser G., *Polskie Gminy w Nowoczesnej Europie*, Internetowy Biuletyn Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych, nr 1, marzec 2001, s. 2

Wraz z występowaniem sił popychających wiele sektorów i rynków w kierunku globalizacji otoczenie organizacji cechuje się coraz większymi zawirowaniami, złożonością i wzajemną zależnością. Ilustrację tych nieprzewidywalnych sił stanowi wpływ długu zagranicznego oraz spadającej wartości wona na gospodarkę koreańską w latach 1997-98. W latach 90. gospodarka koreańska rosła w średnim tempie prawie 9 procent, a korporacje koreańskie, takie jak Samsung, realizowały ogromne inwestycje zagraniczne. Niedługo potem kraj ten, tak jak wiele innych gospodarek Azji Południowo-Wschodniej, został dotknięty przez narastający od lat kryzys finansowy, w chwili gdy drastycznie spadły kursy walut. Pomimo pozytywnego wpływu, jaki to zjawisko mogło mieć reakcję na jego wpływ na dług zagraniczny i plany inwestycyjne był rujnujący. Nikt nie umiał przewidzieć ani tak nagiego załamania gospodarczego, ani faktu, że dotknie ono tak wiele krajów.

W otoczeniu globalnym dochodzi do wielu zmian o długo- i krótkoterminowych następstwach. Sukces osiągnięty dzięki stworzeniu GATT wywarł znaczący wpływ na zwiększającą się wartość obrotu handlu światowego od czasu II wojny światowej, mimo że postęp ten został spowolniony w latach 90., gdy Stany Zjednoczone i Unia Europejska zaczęły się targować o kolejne redukcje cel. Rozwój wspólnego rynku europejskiego miał znaczący wpływ na handel w obrębie Europy oraz pomiędzy Europą i innymi regionami świata. Na poziomie globalnym otwarcie Europy Wschodniej, wojna w Zatoce Perskiej i jej następstwa, a także rosnące znaczenie zagadnień ekologicznych miały wpływ na globalną działalność biznesową.

Handel za pomocą Internetu na większą skalę zaczął się w Polsce całkiem niedawno, jednak dynamika wzrostu sprzedaży za pomocą tego kanału i rola jaką zaczął odgrywać w gospodarce sprawiała, że niezbędne stało się wprowadzenie odpowiednich i jasnych reguł prawnych jego funkcjonowania.

W procesie tworzenia przepisów dla potrzeb gospodarki elektronicznej bardzo istotna jest rola organizacji międzynarodowych, takich jak OECD, czyli Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju i WTO, czyli Światowa

Organizacja Handlu. Organizacje te Tworzą miejsca do wymiany doświadczeń a także wskazywania kierunków pożądaných rozwiązań prawnych.

Oddziaływanie organizacji międzynarodowych na dowolnie wybrane dwa kraje i ich stosunki gospodarcze może mieć równocześnie charakter pośredni jak i bezpośredni. Wpływ pośredni oddziałuje na kształtowanie uwarunkowań relacji handlowych pomiędzy krajami. Dzieje się to poprzez wpływanie na stabilność ekonomiczną, polityczną, oddziaływanie na przyspieszenie relacji w przemianach rynkowych poprzez uzależnienie uzyskania pomocy finansowej czy też pełnego członkostwa od spełnienia wielu warunków⁸.

Wszelkie zmiany, również we wprowadzaniu demokratycznego systemu oraz wzmocnieniu gospodarki rynkowej przyczyniają się do zwiększenia tempa rozwoju ekonomicznego co ma związek ze wzrostem zarówno produkcji jak i standardu życia ludności. Polepszenie warunków społeczno-gospodarczych w kraju przyczynia się do rozwoju zagranicznego handlu, tak samo po stronie importu jak i eksportu. W przypadku importu może nastąpić podniesienie zapotrzebowania na produkty inwestycyjne od przedsiębiorstw oraz dobra konsumpcyjne w przypadku ludności. Rozwój eksportu to np. przeznaczenie części produkcji na eksport w przypadku gdy rynek wewnętrzny jest nasycony.

Oddziaływanie organizacji międzynarodowych powoduje uzyskanie pewnej przejrzystości polityki gospodarczej, zarówno wewnętrznej jak i zewnętrznej, co z kolei zmniejsza ryzyko zaangażowania się inwestorów zagranicznych na danym rynku oraz daje nadzieję krajowym przedsiębiorcom na przewidywanie działań politycznych państwa.

Organizacją o podobnym wpływie jest światowa organizacja międzyrządowa, która skupia kraje świata, które są najwyżej rozwinięte, a więc OECD. OECD w roku 1990 utworzyła Centrum Współpracy z Krajami Europejskimi w Procesie Przemian (CCEET). Centrum to wraz z Komisją Wspólnot Europejskich (CEC) ułożyło program pomocy dla państw Europy

⁸ Oziewicz E., *Procesy globalizacyjne w gospodarce światowej u progu XXI wieku*, [w] H. Treder (red.), *Problemy współpracy międzynarodowej w warunkach globalizacji gospodarki: Problemy międzynarodowej współpracy gospodarczej, funkcjonowanie rynków finansowych, organizacja i zarządzanie procesami gospodarczymi*, wyd. UG, Gdańsk 2000 s. 73

Środkowej i Wschodniej. Program obejmował pomoc techniczną, finansową oraz metodyczną w celu restrukturyzacji gospodarek wyżej wymienionych państw, które znajdowały się na etapie transformacji ustrojowej oraz rozwijania gospodarki rynkowej.

W przypadku wpływu bezpośredniego organizacji międzynarodowych to kształtuje on warunki handlu usługami i dobrami, jak i dostęp do zagranicznego kapitału na danym rynku (głównie kierunek liberalizacji). Jest to wpływ na stosunki handlowe przynajmniej dwu krajów. Przykładem mogą być relacje polsko-rosyjskie czyli dostosowania Polski do członkostwa w UE lub negocjacje Rosji w przypadku członkostwa w WTO⁹.

Światowa Organizacja Handlu pełni rolę, która polega na ukształtowaniu warunków do rozwoju międzynarodowego handlu. Rola ta wypełniana jest poprzez zasady dotyczące zakazu dyskryminacji, chodzi o równe traktowanie partnerów handlowych. Wśród innych zasad należy wymienić cło jako instrument, który chroni od konkurencji zagranicznej i jest to jedyny dozwolony instrument. Jest on obniżany stopniowo, a z czasem całkowicie zlikwidowany. Inną zasadą jest zasada wzajemności ustępstw i korzyści. Światowa Organizacja Handlu pełni rolę forum dla negocjacji handlowych (wielostronnych) oraz kontrolowania polityki handlowej swych członków. WTO nadzoruje także realizację ogólnych, jak też szczegółowych zobowiązań przyjętych w krajach członkowskich. WTO to również organ rozstrzygania sporów.

Podsumowując należy stwierdzić, że charakterystycznymi dziedzinami aktywności organizacji międzynarodowych jest kultura, ochrona przyrody, ochrona pokoju, religia, prawa człowieka, nauka i technika. Skupiają one też osoby lub stowarzyszenia zainteresowane współpracą w sferach wiążących się z wykonywanym zawodem lub hobby. Współcześnie wciąż wzrasta liczba organizacji międzynarodowych a ich rola jest wysoko ceniona, służą zacieśnianiu więzów międzynarodowych a w wielu przypadkach ich członkowie podejmują się zadań trudnych, niebezpiecznych, wymagających odwagi i poświęcenia.

⁹ Stonehouse G., Hamill J., *Globalizacja. Strategia i zarządzanie*, wyd. Felberg SJA, Warszawa 2001, s. 64

Bibliografia

1. Crauser G., *Polskie Gminy w Nowoczesnej Europie*, Internetowy Biuletyn Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych , nr 1, marzec 2001.
2. Czciomer E., Zyblikiewicz L.W., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, PWN, Warszawa-Kraków 2001.
3. Fabiańska K., Szklarski K., *Firma na rynku globalnym*, Górnośląska Szkoła Handlowa, Katowice 1999.
4. Flejterski S., Wahl P.T., *Ekonomia globalna*, wyd. Difin, Warszawa 2003.
5. Liberska B., *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, PWE, Warszawa 2002.
6. Łoś-Nowak T., *Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000.
7. Oziewicz E., *Procesy globalizacyjne w gospodarce światowej u progu XXI wieku*, [w] H. Treder (red.), *Problemy współpracy międzynarodowej w warunkach globalizacji gospodarki: Problemy międzynarodowej współpracy gospodarczej, funkcjonowanie rynków finansowych, organizacja i zarządzanie procesami gospodarczymi*, wyd. UG, Gdańsk 2000.
8. *Słownik języka polskiego*, tom 1, (red.) M. Szymczak, PWN, Warszawa 1988.
9. Stonehouse G., Hamill J., *Globalizacja. Strategia i zarządzanie*, wyd. Felberg SJA, Warszawa 2001.
10. Zorska A. *Ku globalizacji*, PWN, Warszawa 2002.